

■ УДК 791.53(510)

І Цзя, Харківська державна академія культури, аспірант, Педагогічний університет, м. Сін І (КНР), викладач

ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ КИТАЮ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО КІНОДОКУМЕНТІВ

Обґрунтована важливість забезпечення доступу до кінодокументів соціальними інститутами, що здійснюють аудіовізуальне архівування. Висвітлена діяльність архівів, музеїв та бібліотек Китаю із забезпечення доступу до кінодокументів. Розглянуто національні особливості аудіовізуального архівування, що зумовлені певними історичними, економічними, соціокультурними та технологічними чинниками. Виявлено основні форми доступу до кінодокументів. Проаналізовано їх застосування соціальними інститутами Китаю. Визначена роль нових інформаційних технологій у забезпеченні доступу до кінодокументів.

Ключові слова: кінодокумент, доступ, онлайнвий доступ, архів, музей, бібліотека, аудіовізуальний архів, фільмотека, соціальний інститут.

И Цзя, Харьковская государственная академия культуры, аспирант, Педагогический университет, г. Син И (КНР), преподаватель

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СОЦИАЛЬНЫХ ИНСТИТУТОВ КИТАЯ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ДОСТУПА К КИНОДОКУМЕНТАМ

Обоснована важность обеспечения доступа к кинодокументам социальными институтами, которые осуществляют аудиовизуальное архивирование. Освещена деятельность архивов, музеев и библиотек Китая по обеспечению доступа к кинодокументам. Рассмотрены национальные особенности аудиовизуального архивирования, обусловленные определенными историческими, экономическими, социокультурными и технологическими факторами. Выявлены основные формы доступа к кинодокументам. Проанализировано их применение социальными институтами Китая. Определена роль новых информационных технологий в обеспечении доступа к кинодокументам.

Ключевые слова: кинодокумент, доступ, онлайнвый доступ, архив, музей, библиотека, аудиовизуальный архив, фильмотека, социальный институт.

Yi Jia, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Xingyi Normal University For Nationalities (PRC), Lecturer

ACTIVITIES OF SOCIAL INSTITUTIONS OF CHINA TO PROVIDE ACCESS TO FILM DOCUMENTS

The importance of providing access to film documents by social institutions involved in audiovisual archiving is substantiated. The paper

highlights the activities of archives, museums and libraries in China to ensure access to film documents. The national peculiarities of audio-visual archiving, due to certain historical, economic, sociocultural and technological factors are considered. The main forms of access to film documents are identified. Their use by social institutions of China is analyzed. The role of new information technologies in providing access to film documents is defined.

Key words: film document, access, online access, archive, museum, library, audio-visual archives, film library, social institution.

Постановка проблеми. Завдяки технічним інноваціям кінця XIX ст. людство має можливість фіксації та збереження звука та рухомого зображення, що стало передумовою виникнення нового виду документа — кінодокумента, а відтак — і відповідних соціальних інститутів, які здійснюють його збір, збереження та забезпечення доступу до нього: архівів, бібліотек, музеїв. За даними ЮНЕСКО, у сучасному світі частка аудіовізуальної інформації становить близько 80 % від загального інформаційного потоку, що актуалізує проблему доступу до неї. Збереження й забезпечення доступу — два взаємопов'язані процеси, які визначають сутність діяльності соціальних інститутів термінальної документальної системи. Як зазначає відомий фахівець у галузі аудіовізуального архівування Р. Едмондс, «постійний доступ є метою збереження: без цього збереження не має жодної мети, а залишається самоціллю. Незважаючи на можливість практичних обмежень щодо збереження і доступу, не повинно бути штучних обмежень. Це відповідає положенням Загальної декларацією прав людини Організації Об'єднаних Націй (1948) і Конвенції з громадянських і політичних прав (1966). Кожен має рівні права і, як наслідок, право доступу до документальної спадщини — зокрема й аудіовізуальних документів» [9, с. 55].

У сучасному Китаї склалася система соціальних інститутів, які, відповідно до термінології Р. Едмондса, можна визначити узагальнюючим поняттям «аудіовізуальний архів» — «організація або відділ організації, що має права на забезпечення доступу до колекції аудіовізуальних документів та аудіовізуальної спадщини завдяки збору, управлінню, збереженню і розвитку» [9, с. 24]. Науковець зазначає, що їх організація характеризується різноманітністю. Деякі з них здійснюють архівування одного засобу комунікації, інші — декількох. Аудіовізуальними архівами можуть бути залежно від національних традицій як спеціалізовані архіви, так і бібліотеки, музеї. Оскільки кінодокумент є різновидом аудіовізуального документа, доцільно скористатися термінологією Р. Едмондса. Усе різноманіття форм аудіовізуальних

архівів наявне і в соціокомунікаційному просторі сучасного Китаю. Досвід їх діяльності щодо забезпечення доступу до кінодокументів не був предметом окремого дослідження, тому ознайомлення з ним є актуальним для наукової спільноти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню забезпечення доступу до аудіовізуальних документів у державних архівах України присвячені публікації та кандидатська дисертація Т. О. Ємельянової, котра визначає основні форми використання інформації: 1) користування аудіовізуальними документами (АВД) у читальному залі архіву; 2) публікація інформації АВД; 3) експонування АВД чи їхніх копій. Учена наполягає на важливій ролі довідкового апарату в забезпеченні інтелектуального доступу до АВД [2]. Проблеми організації і використання аудіовізуальних документів розглянуті в підручнику І. Г. Асфандіярової. Основними формами використання аудіовізуальних документів вона називає: підготовку інформаційних документів, фотодобірок, фотоальбомів; організацію фотовиставок, вечорів-зустрічей з громадськістю, екскурсій у державний архів, проведення лекцій і доповідей; публікацію кінофотофонодокументів, створення теле- та радіопередач, кінозбірок і програм прослуховування фотодокументів; надання документів дослідникам у читальному залі (переглядовому залі, кімнаті прослуховування), виконання тематичних запитів, видачу документів у тимчасове користування [1]. Технологічні аспекти щодо надання доступу до аудіовізуальних документів розкриваються в методичних матеріалах, які створюють окремі архіви. Так, у Правилах роботи державних архівів республіки Білорусь з аудіовізуальними документами визначено такі основні форми використання аудіовізуальних документів в архіві: інформаційне забезпечення користувачів (державних органів, інших організацій і громадян) згідно з їх запитом, а також в ініціативному порядку; надання документів користувачам для досліджень у читальному залі; організація виставок документів; використання документів у засобах масової інформації; проведення інформаційних заходів (екскурсій, зустрічей з громадськістю, презентацій, днів відкритих дверей, лекцій, доповідей, уроків для студентів і школярів, читацьких конференцій, кінолекторіїв, переглядів кінодокументів, прослуховування фонодокументів, виїзних ретроспектив з використанням архівних документів; видача документів у тимчасове користування; публікація документів у різних формах [3]. Р. Едмондс поділяє всі форми доступу на пасивні й активні (презентація, демонстрація) [9]. Слід зазначити, що в більшості праць викладено традиційні форми

організації доступу до аудіовізуальних документів, проблема доступу в новому комунікаційному середовищі майже не висвітлюється. Слід зазначити, що аудіовізуальні архіви Китаю нині мають значний досвід у організації доступу до кінодокументів, який може бути корисним для впровадження в Україні.

Мета статті — аналіз досвіду аудіовізуальних архівів Китаю з надання доступу до кінодокументів.

Вклад основного матеріалу дослідження. Передусім, слід зазначити, що аудіовізуальне архівування в Китаї має національні особливості, які зумовлені певними історичними, економічними, соціокультурними та технологічними чинниками. Соціальні інститути архівування кінодокументів виникли і розвивалися після утворення КНР, у якій ця діяльність набула державного статусу. Джерелом сталого розвитку більшості із цих установ є фінансова підтримка держави. Регулювання такої діяльності здійснюється на законодавчому рівні. Вплив історичного фактора виявляється і в тому, що китайський кінематограф представлений трьома «гілками»: кінематограф материкового Китаю, Тайваню та Гонконгу. Не менш важливим фактором, який визначає діяльність соціальних інститутів, дотичних до архівування кінодокументів, є політичний. Слід зважати на той факт, що КНР — соціалістична держава, в якій від часу її проголошення в 1949 р. правлячою є Комуністична партія. Усі соціальні інститути архівування кінодокументів — ідеологічні установи. Зміни курсу партії позначаються і на їх розвитку. Процеси демократизації суспільного життя, що почалися після 1977 р., сприяли збільшенню чисельності цих установ, різноманітності їх діяльності, а проголошення політики відкритості — відновленню міжнародних контактів, утрачених за часів культурної революції. Значно впливає на розвиток інститутів архівування кінодокументів економічний фактор. Лібералізація економіки сприяла активному розвитку кіноіндустрії, виникненню недержавних структур, що здійснюють збір, зберігання і популяризацію кінодокументів (наприклад, Музеї Кіно). Слід зважати й на соціокультурні фактори, що впливають на процеси архівування кінодокументів. КНР є найбільшою за чисельністю населення державою — у ній проживає 1,35 млрд осіб. Незважаючи на успіхи у сфері економіки (з грудня 2014 р. КНР посіла перше місце у світі за ВВП), у країні спостерігається нерівномірність розвитку різних регіонів, а також значна відмінність у забезпеченні соціокультурної сфери між містом і селом. Розгляд організаційної структури архівування кінодокументів у КНР свідчить, що заклади зосереджені переважно в Пекіні

та Шанхаї — двох столицях національної кінематографії. Важливим соціокультурним чинником, що впливає на діяльність інститутів, які здійснюють збір, зберігання і популяризацію кінодокументів, є популярність кінематографа серед населення. Суттєві зміни в цій діяльності, що дозволили опанувати нові напрями роботи зі збереження й організації доступу до кінематографічної спадщини, внесло використання нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Збереження та організацію доступу до кінематографічного надбання Китаю здійснюють фільмотеки, які функціонують у КНР, Гонконзі та Тайвані й активно співпрацюють. Найбільшою фільмотекою Азії нині є Кіноархів Китаю (China Film Archive), створений у 1958 р. в Пекіні. Нині цей багатопрофільний заклад відповідає за збір, узагальнення, депозитарне збереження китайських та вибірково зарубіжних фільмів, а також матеріалів, що стосуються кінематографа (сценарії, макети, малюнки декорацій, костюмів, афіші, постери тощо); науково-дослідну та навчальну діяльність, міжнародне співробітництво в галузі кінематографії [6; 12].

Разом з ними функціонують і інші соціальні інститути, які надають доступ до кінодокументів: Аудіовізуальний архів Шанхая, Кіноархів Шанхая, Кіноархів Університету комунікацій Китаю, Національний музей Кіно (Пекін), Музей Кіно в Шанхаї, кіноархів при Пекінській кіностудії, Кіноархів Центрального телебачення Китаю, Пекінський муніципальний архів, Національний архів в Гуанчжоу, Національна бібліотека КНР, Бібліотека Пекінської Академії Кіно, Бібліотека кінематографічної літератури в Шанхаї, Музей міста при Шанхайському муніципальному архіві, Незалежний документальний кіноархів Китаю та ін. Доступ до кінодокументів вони реалізують у різному обсязі й різних формах, відповідно до сутнісних функцій.

Доступ реалізується наданням послуг, що підкріплюється відповідним ресурсним забезпеченням: матеріально-технічною базою, кадровим потенціалом, технологіями. З огляду на те, що доступ до кінодокументу технічно опосередкований, проблема матеріально-технічної бази та технологічного супроводу є особливо актуальною, адже потребує відповідних спеціально обладнаних приміщень. Окрім того, використання оригінальної кіноплівки негативно впливає на її збереженість. Тому поцифрування кіноплівок надає додаткових можливостей у забезпеченні доступу, але водночас спричиняє нові проблеми. Р. Едмондс наголошує на тому, що аудіовізуальні продукти виготовляються не у вакуумі, вони завжди прив'язані до часу й місця, і можуть бути повністю оцінені тільки у відповідному контексті. А тому, вважає

дослідник, можливо, найбільший виклик поцифруванню — не зі сфер технології або економіки, а науки, освіти й етики, оскільки дослідники та глядачі мають право на отримання повної інформації про зв'язок змісту і носія. Це потребує від архівістів посиленої уваги до проблеми збереження контексту, що можна досягти за умови створення копій для доступу в різних форматах. При цьому у зв'язку з різноманітності форматів актуалізується надання контекстних пояснень користувачам, чим саме копія, яку вони бачать, відрізняється від початкового формату продукту [9].

Доступ до змісту кінодокумента може здійснюватися стаціонарно (індивідуальний перегляд у приміщенні аудіовізуального архіву, колективний перегляд у кінозалі), позастаціонарно (перегляди в кінотеатрах країни та за її межами) і дистанційно (перегляд у режимі он-лайн).

Для індивідуального перегляду в приміщенні архіву створюються відповідні умови. Так, у бібліотеці Кіноархіву Китаю функціонує мультимедійний читальний зал з професійним проєкційним обладнанням, кіноархів Гонконгу надає послугу індивідуального доступу в спеціально обладнаних для перегляду кінодокументів кабінках [6; 10].

Зазвичай, аудіовізуальні архіви мають і власні кінозали, що надає можливості проведення колективних переглядів. Так, до складу Кіноархіву Китаю входять три кінозали (найбільший — на 600 місць), у яких регулярно демонструються кінофільми з колекції. Власний кінозал на 125 місць має і Кіноархів Гонконгу, а Національний Музей кіно (Пекін) — шість кінозалів. Кінотеатром та аудіовізуальними кімнатами обладнаний і Шанхайський міський музей [4; 7; 12; 10]. Значна увага приділяється і збереженню контексту, особливо під час перегляду «німих» кінострічок. Ці перегляди, зазвичай, мають музичний супровід, для максимального наближення їх до часів створення кінострічок.

В аудіовізуальних архівах використовують і позастаціонарні форми доступу до кінодокументів. Наприклад, Кіноархів Китаю співпрацює з іншими кінотеатрами Пекіна, і найближчим часом планується створення альянсу з 8 кінотеатрами для демонстрації фільмів усіх періодів китайського кінематографа. Також заклад здійснює і кінопокази в сільській місцевості. Ця програма має назву: «1 місяць, 1 селище, 1 фільм». Тобто спеціально створена команда виїжджає із цифровим проєктором один раз на місяць у певне селище і демонструє там фільм. З огляду на таку діяльність держава активно підтримує поцифрування кіноплівок, завдяки чому забезпечується не лише їх збереження, а й можливість актуалізації [12]. В останні десятиріччя

Кіноархів активізував міжнародні зв'язки. Регулярними стали заходи з ретроспективної демонстрації кінострічок Китаю під час «Тижнів китайського кіно», що відбувалися в багатьох країнах світу, участь у міжнародних кінофестивалях з демонстрацією вітчизняних кінофільмів. Численні ретроспективні покази кінофільмів у багатьох країнах світу проводить і Кіноархів Шанхая [6; 11].

У сучасному соціокомунікаційному середовищі Китаю створено сприятливі умови щодо доступу до кінодокументів. Точкою доступу до ресурсів і послуг соціальних інститутів, що забезпечують доступ до кінодокументів, є їх сайти. Наявність сайту — це, передусім, можливість онлайнного доступу до каталогів та колекцій, що створені цими соціальними інститутами. Так, у Кіноархіві Китаю створені та підтримуються в електронній формі «Загальний каталог китайських фільмів» та каталог «Китайське кіномистецтво». На сайті Кіноархіву Китаю представлена пошукова система копій Національного кіно, а також Архів колекції, який поділяється на два розділи: «Колекція класичного фільму КНР», що містить фільми після 1949 р., та «Історія кіно» — фільми до утворення КНР [6].

У структурі Кіноархіву функціонує і бібліотека, яка надає послуги віддаленим користувачам через електронний каталог [6]. Користувачам бібліотеки Пекінської академії кіно також пропонується послуга доступу до поцифрованої колекції кінодокументів через мультимедійну базу даних [5].

Активно впроваджують онлайнний доступ і інші кіноархіви. Користувачі Кіноархіву Шанхая також можуть отримати інформацію з електронного довідкового центру про наявність певного кінодокумента, замовити його цифрову копію. У структурі Кіноархіву Гонконгу діє ресурсний центр, який надає доступ до онлайнного каталогу та послуг з перегляду аудіовізуальних матеріалів та репродукування документів з архіву колекції. Для зручності користувачів на сайті закладу представлені форми для замовлення послуг, які можна завантажити на свій комп'ютер, і замовити їх в онлайнному режимі. Тайванський кіноінститут також надає доступ до Бази даних поцифрованого кіноархіву [8; 10; 11].

Висновки. Таким чином, соціальні інститути КНР надають доступ до кінодокументів, використовуючи при цьому весь свій інформаційний потенціал, бездоганний сервіс, новітні технології та передові інструменти управління. Перспективою подальших досліджень проблеми може бути аналіз досвіду архівів, бібліотек, музеїв Китаю щодо популяризації кінематографічного надбання.

Список використаних джерел

1. Асфандиярова И. Г. Аудиовизуальные архивы : учеб.-метод. пособ. — Уфа : Уфим. Тип. № 1, 2013. — 98 с.
2. Ємельянова Т. О. Аудіовізуальні документи в державних архівах України: організація доступу та використання інформації, що міститься в них (1930-2007 рр.): 27.00.02 — документознавство, архівознавство : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства. — Київ, 2010. — 20 с.
3. Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 9 апреля 2007 г. № 27 «Об утверждении Правил работы государственного архива Беларусь с аудиовизуальными документами» [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.systemaby.com> — Загл. с экрана.
4. Шанхайский городской архив [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.archives.sh.cn/dazn/qzqn>. — Загл. с экрана.
5. Beijing film academy [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.bfa.edu.cn>. — Назва з екрана.
6. China Film Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступа: www.cfa.gov.cn. — Назва з екрана.
7. China National Film Museum [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://www.cnfm.org.cn/english/main_en.htm. — Назва з екрана.
8. Chinese Taipei Film Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ctfa.org.tw/en/index.php>. — Назва з екрана.
9. Edmondson R. Audiovisual Archiving: Philosophy and Principles / prepared by Ray Edmondson. — Paris : UNESCO, 2004. — 73 p.
10. Hong Kong Film Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://www.lcsd.gov.hk/CE/CulturalService/HKFA/en_US/web/hkfa/aboutus/intro.html. — Назва з екрана.
11. Shanghai Film Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sfa.sh.cn/html/index.php?func=abou>. — Назва з екрана.
12. Sun Xianghui : China Film Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступа: www.easternkicks.com. — Назва з екрана.

References

1. Asfandiyarova I. G. Audiovizualnyye arkhivy : ucheb.-metod. posob. — Ufa : Ufim. Tip. № 1. 2013. — 98 s.
2. Yemelianova T. O. Audiovizualni dokumenty v derzhavnykh arkhivakh Ukrainy: orhanizatsiia dostupu ta vykorystannia informatsii, shcho mistytsia v nykh (1930-2007 rr.): 27.00.02 — dokumentoznavstvo, arkhivoznavstvo : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk / Ukr. nauk.-doslid. in-t arkhiv. spravy ta dokumentoznavstva. — Kyiv, 2010. — 20 s.
3. Postanovleniye Ministerstva yustitsii Respubliki Belarus ot 9 aprelya 2007 g. № 27 «Ob utverzhdenii Pravil raboty gosudarstvennogo arkhiva Belarus s audiovizualnymi dokumentami» [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa : <http://www.systemaby.com> — Zagl. s ekrana.

4. Shankhayskiy gorodskoy arkhiv [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: <http://www.archives.sh.cn/dazn/qzzn>. — Zagl. s ekrana.
5. Beijing film academy: [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : <http://www.bfa.edu.cn/> — Nazva z ekranu.
6. China Film Archive [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : www.cfa.gov.cn —
7. China National Film Museum [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : http://www.cnfm.org.cn/english/main_en.htm — Nazva z ekranu.
8. Chinese Taipei Film Archive [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : <http://www.ctfa.org.tw/en/index.php> — Nazva z ekranu.
9. Edmondson R. Audiovisual Archiving: Philosophy and Principles / prepared by Ray Edmondson. — Paris : UNESCO, 2004. — 73 p.
10. Hong Kong Film Archive [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : http://www.lcsd.gov.hk/CE/CulturalService/HKFA/en_US/web/hkfa/aboutus/intro.html — Nazva z ekranu.
11. Shanghai Film Archive [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : <http://www.sfa.sh.cn/html/index.php?func=abou> — Nazva z ekranu.
12. Sun Xianghui : China Film Archive [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : www.easternkicks.com — Nazva z ekranu.

■ UDC 791.53(510)

Yi Jia, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Xingyi Normal University For Nationalities (PRC), lecturer
itszuya@mail.ru

ACTIVITIES OF SOCIAL INSTITUTIONS OF CHINA TO PROVIDE ACCESS TO FILM DOCUMENTS

The aim of this paper is to explore the activities of social institutions of China to provide access to film documents.

Research methodology. In order to systematize the forms of access to the documents the typological method is used. The collection of factual material is carried out in the analysis of the published sources and Internet resources.

Results. . In contemporary China has developed a system of social institutions that can be called generalizing the notion of «audiovisual archive». To audiovisual archives include specialized archives, libraries, museums. One of the main functions of audiovisual archives is to provide access to audiovisual documents, which include film documents. The diversity of the audiovisual archives is presented in sociocommunicative space of modern China. Audiovisual archiving in China has its own characteristics due to historical, economic, sociocultural and technological factors. An analysis of film libraries of China, Hong Kong, Taiwan, film museums and libraries

specializing in work with documents, showed that access to documents is stationary, unstationary, remote. The factors contributing to rapid and comfortable access are: the availability of collections of film documents and other information resources in digital form; the availability of resource support: the facilities, equipment, personnel and the availability of a website as point of online access to information resources and services. **Novelty.** This paper is the first attempt in the post-Soviet area to summarize and outline the activities of social institutions of China to ensure access to film documents.

Practical significance. Audiovisual archives of China have significant experience in the organization of access to documents that may be useful for implementation in Ukraine.

Key words: film document, access, online access, archive, museum, library, audio-visual archives, film library, social institution.

Надійшла до редколегії 03.02.2016 р.